

De Middeleeuwse Stad

Hoe ontstonden de eerste steden in Nederland?

Nederland heeft veel steden. Amsterdam, Rotterdam, Groningen, Maastricht. Je weet er zelf vast nog wel meer. In een stad is het vaak druk. Er wonen en werken veel mensen. Er is veel verkeer, winkels en grote gebouwen. De meeste mensen wonen in of bij een stad.

Maar zo'n duizend jaar geleden, dus midden in de Middeleeuwen, was dat niet zo. Wanneer zijn de eerste steden in Nederland ontstaan? En waar? Hoe zag een Middeleeuwse stad eruit? En wie woonden er?

Verbeteringen in de landbouw

Rond het jaar 1000 had Nederland nog maar heel weinig steden. Er waren wel veel dorpen. De mensen leefden van de landbouw. Er waren toen natuurlijk nog geen tractoren en andere machines om het land mee te bewerken. Alles werd met de hand en eenvoudig gereedschap gedaan. De mensen hadden dan ook een zwaar leven.

Maar in de loop van de tijd werden er steeds betere manieren gevonden om het land te bewerken. Na 1100 vonden de boeren ijzeren ploegen met wielen uit, waarmee ze het land veel dieper en beter konden ploegen.

De paarden en ossen kregen hoefijzers waardoor ze veel beter konden lopen. Door deze verbeteringen werd het werk van de boeren minder zwaar. Maar nog belangrijker was, dat de oogsten veel groter werden. Zelfs zo groot dat er voedsel overbleef.

Handelaren

Handelaren kochten het voedsel dat overbleef op van de boeren. Op de markten verkochten ze dit weer.

Deze handelaren maakten verre en lange reizen. Het was soms gevaarlijk onderweg. Overal konden rovers op de loer liggen.

De handelaren reisden dan ook het liefst in groepen. In de winter, als het te koud was om verder te reizen, zochten ze plaatsen om te wonen. Het moest natuurlijk wel een veilige plek zijn. Daarom vestigden ze zich het liefst bij een kasteel, klooster of kerk. Als er gevaar dreigde konden ze daar bescherming zoeken.

De handelaren vonden het ook belangrijk dat ze dicht in de buurt woonden van een rivier of knooppunt van wegen. Dat waren tenslotte de plekken waar veel mensen langskwamen en waar markten werden gehouden.

Ambachtslieden

Op de plekken waar de handelaren waren gaan wonen kwamen steeds meer mensen wonen. Het werd er steeds drukker. Omdat de handelaren geen tijd hadden om zelf hun kleren te maken of andere dingen die ze nodig hadden, gingen anderen dat voor hen doen. Die verdienden daar weer mee.

Dat waren de ambachtslieden: kleermakers, meubelmakers, timmermannen, mandenmaker, wagenmakers, smeden, zadelmakers, en schoenmakers.

Stadsrechten

De handelaren en ambachtslieden wilden alles goed regelen. De wegen moesten goed zijn, net als de kwaliteit van producten zoals groente, kaas, eieren, leer en wol.

Er moesten afspraken worden gemaakt over de prijzen en men moest optreden tegen dieven. Dus wilden ze regels en wetten gaan maken.

Amsterdam met stadsmuur Collectie AHM

De landheer (een graaf of een bisschop) die de baas was over het gebied waar de nederzetting lag, moest hier zijn toestemming voor geven.

Als hij dit deed, dan verleende hij stadsrechten aan de nederzetting. Zo kon de stad zichzelf verdedigen tegen aanvallers.

Het dorp (nederzetting) kon zich nu stad noemen. Een stad had verschillende rechten. De bewoners van een stad mochten een eigen rechtbank hebben, eigen wetten maken, belasting innen en ze mochten een muur om de stad bouwen.

Gilden

Een gilde was een vereniging van ambachtslieden met hetzelfde ambacht (beroep). Zo hadden apothekers, schoenmakers, bakkers en bierbrouwers ieder hun eigen gilde.

Als een jongen in de Middeleeuwen smid wilde worden dan ging hij niet naar een speciale school, maar ging hij in de leer

bij een smid. Als alles goed ging dan werd hij na een tijdje benoemd tot gezel.

Een gezel werkte in loondienst bij zijn leermeester. Als bleek dat de gezel echt goed was in zijn vak, dan kon hij ook meester worden. Hij moest dan eerst een heel goed werkstuk maken, een meesterstuk. Als het gilde dit meesterstuk goedkeurde, dan werd een gezel meester. Een meester mocht een eigen bedrijf beginnen.

Het gilde bepaalde hoeveel leerlingen en gezellen een bedrijf mocht hebben. Het gilde verdeelde ook het werk over de verschillende leden. Als een gildebroeder zich misdroeg en slecht werk afleverde, mocht hij geen lid meer blijven van het gilde.

Iedere gildebroeder betaalde geld aan het gilde. Zo had het gilde altijd geld in kas. Met dit geld konden ze elkaar helpen in tijden van nood. Als één van de gildebroeders ziek was dan werden de dokterskosten betaald of als iemand overleed, betaalde het gilde zijn begrafenis en zorgde voor de weduwe en de kinderen.

Stadsmuren en smalle straatjes

In de Middeleeuwen hadden de steden stadsmuren. Op verschillende plekken waren er poorten. Vreemdelingen konden niet zomaar de stad binnenkomen.

Poortwachters hielden de wacht en vroegen een vreemdeling wat hij kwam doen. Aan het begin van de avond werden de klokken geluid als teken dat de poorten werden gesloten. Dan kon niemand meer de stad in of uit.

Stadspoort Collectie AHM

Door de stadsmuren was er niet veel ruimte in een middeleeuwse stad. De straten waren smal en de houten huizen stonden dicht op elkaar. Alle ruimte werd gebruikt. Als er een rivier door de stad liep, dan werden er soms op de bruggen huisjes gebouwd.

Op de straten lagen nog geen stenen. Als het hard regende veranderden deze in modderpoelen. Varkens, kippen en honden liepen er vrij rond. Tussen het huisvuil dat de stadsbewoners op straat gooiden, vonden ze genoeg voedsel.

Omdat het in de stad niet zo schoon was, braken er regelmatig ziekten uit zoals bijvoorbeeld cholera en de pest. Veel middeleeuwers zijn hierdoor jong dood gegaan.

Gebouwen

In de Middeleeuwen waren de meeste huizen van hout. Als er ergens brand uitbrak was de kans groot dat die oversloeg naar andere huizen.

De kerk was wel van steen gemaakt. In de Middeleeuwen hoorden alle mensen bij de kerk. Zij vonden het heel belangrijk om een mooie kerk in hun stad te hebben. De kerk, dat was de trots van de stad. En die mag natuurlijk niet zomaar afbranden! Andere belangrijke gebouwen zoals het stadhuis of het klooster waren ook van steen.

Brand in Middeleeuws Stadhuis Collectie AHM

Wist je dat?

- In de Middeleeuwen konden de meeste mensen niet lezen en schrijven. Om toch de verhalen uit de bijbel te leren, konden ze naar de vele afbeeldingen hiervan in de kerk kijken.
- De stadsbewoners betaalden belasting aan de landheer.
- In de steden werden jaarmarkten gehouden. Die duurden soms een aantal dagen of zelfs weken. Vaak hoorde daar ook een kermis met goochelaars, acrobaten en gedresseerde beren bij.
- Stadsbewoners hadden een aantal leren emmertjes in huis die ze konden gebruiken om beginnende brandjes te blussen.
- In de Middeleeuwen noemde men een kapper een barbier. Bij een barbier kon je ook je kiezen laten trekken!